

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20e EEUW (Vervolg)

e) KOORVERENIGINGEN

Tijdens de 19de eeuw stond Gent bekend om haar talrijke, uitstekende koormaatschappijen. Aanvankelijk waren het mannen-, later ook vrouwen- en tenslotte gemengde koren.

"Na 1830 rezen de koorverenigingen als paddestoelen uit de grond, in alle wijken van de stad" schrijft de kenner van de Gentse lyrische kunst, Guy Verriest. (9)

Reeds in 1833 werd het liberaal koor "*De goede Vrienden*" opgericht en op 18 augustus 1835 stichtte men een andere liberale koormaatschappij, de "*Société des Choeurs*" onder het motto "Bien faire et laisser dire". Haar doel was koorstukken en opera's uit te voeren. Aanvankelijk vergaderden ze in café "De Prins" op de Hoogpoort.

Reeds in 1838 werd er een afzonderlijke damesafdeling aan toegevoegd.

Op 15 juli kon de "Choeurs" haar eigen lokaal, ontworpen door architect Leclerc-Restiaux, inhuldigen. Het bevond zich in de Bagattenstraat 44 en omvatte naast een concertzaal, een café en een uitgestrekte tuin. Daar vierde men, in juli 1875 de veertigste verjaardag van de vereniging. De 7de augustus daaropvolgend greep in het Casino een banket plaats waar ongeveer 500 genodigden aanzaten. Op dat ogenblik was de "Choeurs" een zeer befaamde groep. Een hondertal uitvoerende leden, waarbij een 40-tal vrouwen, traden geregeld overal op. Samen met de "Melomanen" verdedigden ze op elk moment de naam der Gentse koorverenigingen. In 1893 verdween dat gezelschap echter uit de artistieke wereld. Drie jaar later werd het gebouw door de Gentse socialistische partij aangekocht.

Omstreeks 1833 kwam de koorvereniging "*De ware Vrienden*" (Les vrais Amis) tot stand. Haar vertolkingen gingen door in de "Zaal Flora" in de Holstraat. In 1840 veranderde dit gezelschap van naam. Het werd de "*Société d'Euterpe*", benaming ontleend aan een der negen zanggodinnen, de muze van zang en lyrische poëzie. Deze groep hield reeds in 1849 op te bestaan.

In het hoofdstuk over toneel en lyrische kunst vermeldden we dat de "*Toneel-Zangmaatschappij Grétry*" in 1837 ontstond uit de "Karpelaire". Het koor van deze vereniging trad ook zelfstandig op, onder meer in de "Parnassus" op de Houtlei.

1838 was het oprichtingsjaar van drie koorverenigingen in het Gentse.

Eén ervan was "*De Eendracht*" te Ledeberg. De repetities gingen door in

(9) Verriest, G., Het Lyrisch Toneel te Gent van de oorsprong af tot op heden. Cultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 1966, p. 140.

"Het Bourgondisch Kruis" op de Brusselsesteenweg 10.

De 1e oktober '38 werd de liberale maatschappij "*De Melomanen*" gesticht. Haar devies luidde "La Chanson, c'est de l'Histoire" en haar vergaderlokaal was aanvankelijk gevestigd op de Kouter 19. Tijdens de Gentse Feesten van 1851 richtte ze een internationale koorwedstrijd in. In 1852 werd ze "Koninklijk". Vanaf de zeventiger jaren beschikte deze vereniging over een eigen lokaal in de Savaanstraat 22. Een honderd veertig zangers hielden er hun repetities. In de jaren tachtig trad ze op met een eigen muziekafdeling onder de leiding van A. Van Loo. In 1881 richtte ze opnieuw en met succes een internationale koorzangwedstrijd in waaraan een 30-tal verenigingen deelnamen. Ook op het gebied van de liefdadigheid was men er zeer actief.

In het atelier van kunstschilder Jan Lammens werd op 1 december 1838 een derde koormaatschappij opgericht. Ze kreeg de naam "*Orpheus*" naar de befaamde mythologische zanger. De eerste voorzitter was Theodoor Canneel, de latere directeur van de Gentse kunstacademie. De koorleider was Emile Beausacq. Tijdens haar bestaan gingen de repetities door in verschillende lokalen. Omstreeks 1895 gebeurden ze in het café "La Place" op de Korenlei 18. "*Orpheus*" stopte ermee in 1902.

Auguste Voisin beweert dat de bekendste Gentse zangverenigingen omstreeks 1840 waren : de "Choeurs", de "Melomanen", "Orpheus", "*Polymnie of Polyhymnia*" (een andere zangmuze), "*Haydn*" en "*L'Echo de la Flandre*". Over de laatste drie vonden we geen verdere inlichtingen. (10)

Om de Casinoconcerten een grotere uitstraling te bezorgen en "Gent, als tweede stad van het koninkrijk(!)" op een waardige manier te vertegenwoordigen, werd de zangmaatschappij "*Société de l'Alliance*" (Het Verbond) op 6 december 1842 opgericht. De benaming verwees blijkbaar naar de meest getalenteerde zangers uit de andere lyrische verenigingen die er deel van uitmaakten.

De liberale koormaatschappij "*Het Willemsgenootschap*", naam door Prudens Van Duyse voorgesteld in hulde aan J.F. Willems, ontstond de 6de augustus 1846. De vergaderingen grepen aanvankelijk plaats in het "Café de la Nation" bij de Walpoortbrug, later in de Belgradostraat. Omstreeks 1880 waren er talrijke sympathisanten.

Willem Rogghé bracht het "Willemsgenootschap" in contact met "De Fontaine" opdat het koor de toneelvoorstellingen van deze laatste zou opluisteren. Het "Willemsgenootschap" vertolkte dan ook uitsluitend Vlaamse koorzang. (11) In 1895 werd deze maatschappij ontbonden. Twintig jaar vroeger telde men er honderd vijfentwintig medewerkers.

(10) Voisin, A., Guide de Gand. Précis de l'histoire civile, monumentale et statistique des Gantois, s.d., p. 226.

(11) Goossens, E., Het Toneelleven te Gent (1830-1871). Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.G., 1983-1984, p. 54.

Met als kenspreuk "In Vlaanderen Vlaams" werd in maart 1848 op Meulestede 52 een andere liberale zangvereniging "*De Eendracht*" opgericht. Ze wou Nederlandse en Franse liederen vertolken en bijdragen tot de verbreiding van de cultuur van het volk. Daarom werd er in 1867 een bibliotheek aan toegevoegd en werden er tevens volksvoordrachten gehouden. Het vergaderlokaal bevond zich geruime tijd in de stadsschool van Meulestede.

Eveneens in 1848 werd de bekende "*Société des Ouvriers réunis*" (De verenigde Werklieden) gesticht met als devies "Kunst en Liefdadigheid". De zetel bevond zich in een herberg in de Hoogstraat 76. Zoals de naam het laat veronderstellen, bestond dat mannenkoor grotendeels uit ambachtslui. Hun eerste dirigent was Jozef Techin, directeur van de koormaatschappij "Euteppe". Vanaf 1870 richtten ze jaarlijks liefdadigheidsconcerten in. Tot het eind van de zestiger jaren in de 20e eeuw bleef dit koor actief in binnen- en buitenland. In 1880 was graaf de Kerchove de Denterghem R. de voorzitter. Karel Van Boeksel was de dirigent.

Veel Gentse maatschappijen, bekend in andere disciplines, richtten toen ook zangafdelingen in.

In 1857 ontstond er een gemengd koor in het "*Van Crombrughe's Genootschap*". Dertig jaar later telde men er ongeveer 40 uitvoerders. Hun dirigent was Piet Heckers.

Ook de "*Katholieke Kring*" die haar lokaal had in het "Hôtel de Nockere" op de Poel 4, had in 1863 een eigen koor dat een 80-tal zangers telde.

Een jaar nadien richtte het "*Sint-Jozefsgenootschap*" uit de Wellinckstraat 24 een koor op dat ca. 1870 bestond uit 30 zangers.

In 1868 werd een koor gevormd in de Laurentkring "*De Vrijheidsliefde*", in 1880 onder voorzitterschap van Wiemer en met E. Stevens als dirigent van de 55 uitvoerders. Ook "*Vreugd in Deugd*" had haar (vrouwen)koor onder de leiding van mevrouw Miry, evenals het "*Geluk in 't Werk*" en "*Werken en Leren*".

Ondertussen was in de katholieke burgerkring "*God en Vaderland*" ca. 1870 een gemengd koor opgericht evenals in de "*Werkmanskring*" in de Sint-Salvatorstraat 440.

De Laurentkring "*Arbeid en Kunst*" vormde ca. 1890 haar eigen koor en in 1896 richtte de socialistische wijkclub "*Verbroedering*" uit de Meibloemstraat een zangvereniging voor mannen op. "*De Bond der Oudleerlingen van Ledeborg*" deed ca. 1900 hetzelfde. Haar lokaal stond op de Vooruitgangplaats (nu Ledeborgplein).

De toneelmaatschappij "*Voorwacht Akkergem*" volgde het voorbeeld van de voornoemde gezelschappen.

Keren we terug naar de verenigingen die zich uitsluitend specialiseerden op samenzang.

Het "*Van Duyse's Genootschap*", geheten naar de Gentse componist-musicoloog Florimond, was een koormaatschappij die in 1859 werd opgericht. De

leden vergaderden in "Het Lindeken" in de Minnemansteeg. In 1871 waren er een hondertal zangers aangesloten.

Twee koren van ca. 1860 waren de "*Mengalkring*" en de "*Uilenzangerskring*". De "*Mengalkring*" stond bekend om haar koor- en koraalzing. Martin-Jozef Mengal was een Gentse toondichter-violist, overleden in 1851. Hij had relaties gehad met de "*Choeurs*" en de "*Melomanen*".

De "*Uilenskring*" maakte naam doordat de leden geregeld uit liefdadigheid optraden in voornamelijk cafés in de kuip van Gent. Hun inkomsten werden steeds gestort aan de filantropische maatschappij "*Zonder Naam, niet zonder Hart*". De koorzangmaatschappij "*Nijverheid en Wetenschap*" ontstond in 1864. Haar lokaal bevond zich in een estaminet op de Korenlei 18.

In de zaal "*Thalie*", later "*Café du Parc*" op het Sint-Pietersplein, repeteerde de vereniging "*Moedertaal en Vrijheid*". Haar kenspreuk was "*Herleving*". Ze ontstond in 1868 en twee jaar nadien telde ze reeds 46 actieve leden.

In 1870 kon men onder meer aansluiten bij de nieuwe gezelschappen "*De Leie- en Scheldezones*" en "*De Vlaamse Liedertafel*".

De "*Leie- en Scheldezones*" ontstond in het "*Café Grand Jardin*" op de Voetweg 56. Deze groep telde weldra 50 uitvoerders.

"*De Vlaamse Liedertafel*" had haar lokaal in de Groendreef 1. Zij kon rekenen op een dertigtal zangers.

Bekend was verder het Franstalig koor "*Les Orphéons Gantois*". Het werd gesticht op 6 oogst 1872 en nam als leuze "*Endurer pour durer*". Men vergaderde aanvankelijk in het "*Salon du Passage*" in de Vander Donckdoorgang 22. Later gingen de repetities door in de "*Zaal Valentino*" op de Kuiperskaai. Dit liberaal gezelschap kreeg in 1875 zijn vlag uit de handen van burgemeester Charles de Kerchove. Er waren toen een 60-tal medewerkers. Hun dirigent was L. Timmerman.

Tijdens de carnavaldagen deden de "*Orphéons*" aan liefdadigheid. In 1880 waren de leden als Zoeloes uitgedost. Ze deden een rondgang die zeven uren in beslag nam en waarbij in twaalf belangrijke burgercafés werd gezongen. Drie koormaatschappijen werden in 1873 gesticht: "*Het Lied der Werkers*", de "*Société Union Chorale*" en "*De Opkommelingen*".

De vereniging "*Het Lied der Werkers*" had toen haar zetel in de Onderstraat 6. Ze beschikte over veertig actieve leden.

De "*Société Union Chorale*" had ook aanvankelijk haar zetel in de Onderstraat 6 maar trof men later in het estaminet "*Rome*" op de Kleine Vismarkt.

"*De Opkommelingen*" tenslotte was een koor dat in de Oliestraat 9 oefende en vergaderde. In 1874 waren er dertig zangers ter beschikking.

In 1874 kwam de zangmaatschappij "*De Melodij*" tot stand. De repetities gebeurden in "*De nieuwe Keizerin*" in Klein Turkije. Ook de vereniging "*Cercle Musical*" werd toen gesticht. Haar kenspreuk was "*Courage et persévérance*". Men vergaderde in het "*Hôtel Royal*" op de Kouter.

In datzelfde jaar vestigde zich het koorgezelschap "*Zanglust*" in de herberg

"Le Chemin de Fer Américain" in de Lange Violettenstraat. (De "Américain" was de paardetram die in 1874 voor het eerst in de Gentse straten rolde.) In 1883 vergaderde de "Zanglust" in de Tweebruggenstraat 35. Toen waren er 40 uitvoerders en de dirigent was V. Mestdagh.

Van de omstreeks in 1875 opgerichte koormaatschappijen kwamen we volgende vier terug op het spoor : het liberaal gezelschap "*Vooruit*", "*De Gentse Lier*", "*Le Cercle Gantois*" en de kring "*Titus*".

"Vooruit" had haar lokaal op de Voormuide in de Heilig-Kerstwijk. Samen met de fanfare "De Noordstar" organiseerde ze in 1876 festiviteiten, ter gelegenheid van de herdenking van de Pacificatie van Gent.

Het koor "De Gentse Lier" had zijn lokaal op de Vlasmarkt 2, later op het Garenplein. Deze vereniging telde een vijftigtal actieve leden.

"Le Cercle Gantois" was gevestigd in het "Café du Parc" op het Sint-Pietersplein. De kring "Titus" deed onder meer aan liefdadigheid en zong tijdens de carnavaldagen in bekende Gentse cafés. De opbrengst ging naar de "Zonder Naam".

De "*Cercle Lyrique*" had haar bijeenkomsten in de Bagattenstraat. In 1877 werd ze opgericht met het doel zang, muziek en toneel te beoefenen.

In het estaminet "De Philharmonie" in de Ekkergermstraat 2 begon begin juli 1880, de geschiedenis van de koormaatschappij "*De ware Werklieden*". In dat lokaal lagen de bijeenkomsten. Men kan zich afvragen of er enig verband bestond met dat ander koorgezelschap dat zich ook "De ware Werklieden" noemde, in 1854 werd opgericht in het estaminet "Marsch dat Been" tegenover de kerk van Ekkergerm en kort daarna ophield te bestaan.

Eveneens omstreeks 1880 begon de "*Cercle Miry*" haar activiteiten. Ook dat koor stond bekend om haar filantropische werking. Belangrijke concerten werden o.m. in 1887 door hen georganiseerd ten voordele der slachtoffers van een fabrieksbrand in het Gentse.

"*Les Intimes*" (De Verkleefden) werd in 1884 gesticht. Haar zetel was een herberg in de Dampoortstraat 62.

Circa 1885 kwam het koor "*Strijden om te overwinnen*" tot stand. De leden troffen elkaar in het café "De halve Maan" in de Hooiaard.

Tijdens diezelfde tachtiger jaren ontstonden nog andere koormaatschappijen waarvan we wel het lokaal terugvonden doch niet de stichtingsdatum.

"*Cercle d'Espérance*", "*De Vrijheidsbloem*", "*De Gutenbergzonen*" en "*Pepita's Kring*" behoorden tot die groep.

"Cercle d'Espérance" had haar lokaal op de Botermarkt, "De Vrijheidsbloem" vond men in café "De Leeuw van Vlaanderen" in de Sint-Margrietstraat 11, "De Gutenbergzonen" repeteerden in het café "Van den Hoek" in de Toekomststraat 100 en de "Pepita's Kring" in het "Café du Nord" op de Vrijdagmarkt.

"*De Heuvelgalm*" (L'Echo de la Colline) werd in 1886 opgericht in het café "De vier Winden" op de hoek van de Ottergemse- en de Zwijnaardsesteenweg 1.

Er waren toen 69 medewerkers en de voorzitter was Ed. Todt.

In 1887 ontstond het koor "*Victoria*". De zetel was "In de gouden Sleutel" in Klein Turkije 12.

Toen Edward Anseele op 6 februari 1887 de Gentse gevangenis mocht verlaten, werd door tientallen mannen de cantate "Aan de Volksvriend Edward Anseele" uitgevoerd. Uit deze zangerskern werd op 30 november 1890 de socialistische "*Marxkring*" geboren. Haar eerste vergaderlokaal was gevestigd in de Speldenstraat 1. De meeste partituren werden speciaal voor deze groep geschreven en een der bekendste musici en muzikale directeurs was Jef Van der Meulen.

Ongeveer een jaar nadien werd de "*Nellie's Kring*" opgericht. Dit socialistisch vrouwenkoor was de tegenhanger van de Marxkring. Vanaf 1892 was dat gezelschap sterk gestructureerd. De leden waren bijna allemaal werkmeisjes uit de Gentse vlasindustrie.

Rond deze periode ontstonden tevens "*De Liederkrans*", "*De Gentse Weergalm*", "*Het Gentse Mannenkoor*", "*Concordia*", "*Het Vriendenkoor*", "*De Werkmanszonen*", "*De Vreugdige Reizigers*" e.a.

"De Liederkrans" was een gemengd koor dat aanvankelijk repeteerde in een herberg op de Korenmarkt 39 en later (evenals de reeds aangehaalde "Strijden om te overwinnen") in de "Halve Maan" in de Hooiaard.

"De Gentse Weergalm" vond men in een café op de Korenmarkt 8, "Het Gentse Mannenkoor" in Klein Turkije 6, het gemengd koor "Concordia" in de Coupuregang 54, "Het Vriendenkoor" op het Sint-Michielsplein 12, "De Werkmanszonen" in de Lange Wijngaardstraat 70 en "De vreugdige Reizigers" in de Sleepstraat 2.

Op de Korenmarkt 23 repeteerden zowel de leden van "*De Nachtegaal*" als deze van "*Vlaanderens Zonen*", een koor dat tevens bekend stond als filantropische vereniging.

"*De stille Lieden*" herhaalden hun repertoire in de Belgradostraat 21 en in de Gelukstraat 33 zongen deze van de "*Dullaertzonen*".

Op de Drongensesteenweg 75 kwamen de zangers van "*Vreugde en Vrede*" bij mekaar.

Een liberaal zanggezelschap noemde zich de "*Heckerskring*". Piet Heckers was een bekend Gents componist en dirigent die in 1891 te Wondelgem overleed. De meeste van zijn liederen werden door het Willemsfonds uitgegeven. Voornoemde zangvereniging werd ca. 1892 gesticht. Haar lokaal was het café "De vier Hoeken", Dok 125.

Tot vóór de Eerste Wereldoorlog stonden de Gentenaars bekend als fervente operabezoekers en liefhebbers van de lyrische kunst. Ze waren trouwens aangeschreven als strenge beoordelaars inzake de stemkwaliteit van de vertolkers en de inhoud van de lyrische meesterwerken. De Franse toondichter was erg in trek en het was dus normaal dat een koormaatschappij zich ca. 1885 de benaming "*Gounod's Kring*" aanmat. Haar lokaal bevond zich in de herberg "De Appel" in de Sint-Margrietstraat.

De socialistische zangvereniging voor meisjes en vrouwen "*De Zustermin*" kwam tot stand in 1898. Het lokaal lag in de Kastanjestraat.

Tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog kwamen tenslotte nog heel wat koorgezelschappen tot stand. Eén ervan was het "*Nevejansgezelschap*". Edward Nevejans was een Gents toondichter en een begaafd koorleider die in 1867 tot directeur van het "Melomanen"-koor werd aangesteld. Het genootschap had zijn lokaal in de Belgradostraat 23.

Andere bekende koren waren "*De Lentezangers*" uit de Brugsepoortstraat 23, "*Willen is Kunnen*", groep van de katholieke kring in de Langestraat te Ledeberg, "*De Buitenlust*", gemengd koor uit de Gasmeterlaan 57, "*De Morgenster*" die in "De Ploeg" op de Korenmarkt repeteerde, "*De Kunstvrienden*" van de Drongensesteenweg 75, "*De liberale Vriendenkring*", een gemengd koor dat zijn lokaal had in de De Smetstraat 88 en de "*Gentse A Capella Koorzangmaatschappij*" geleid door de Vlaamse componist en muziekpedagoog Emiel Hullebroeck. De "A Capella" vergaderde en repeteerde in de "Kunst- en Letterkring" op de Sint-Jansvest 12.

Eveneens bekend waren de "*Tinelkring*" en de "*Edward Blaeskring*".

De "*Tinelkring*" was een katholieke koorvereniging die genoemd was naar de Vlaamse toondichter-organist Edgard Tinel. De vergaderplaats was een café in de Ekkergermstraat 2.

De "*Edward Blaeskring*" was een zangvereniging die repeteerde in het "Brouwershuis" in de Heilige-Geeststraat. Blaes was een Gents componist en koorleider die talrijke populaire liederen en koren schreef. Hij overleed in 1909.

Lode HOSTE
(t vervolgt)
